

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**AMERIKKALAISTEN ERIKOISJOUKKOJEN KÄYTTÖ AFGANISTANIN
SODASSA 2001–2003**

Kandidaatintutkielma

Kadetti
Mika Etelänsaari

Kadettikurssi 98
Maasotalinja

Maaliskuu 2014

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi	Linja
Kadettikurssi 98	Maasotalinja
Tekijä	
Kadetti Mika Etelänsaari	
Tutkielman nimi	
Amerikkalaisten erikoisjoukkojen käyttö Afganistanin sodassa 2001-2003	
Oppiaine, johon työ liittyy	Säilytyspaikka
Sotahistoria	Maanpuolustuskorkeakoulun kurssikirjasto
Aika Maaliskuu 2014	Tekstisivuja 27 Liitesivuja 5
TIIVISTELMÄ	
<p>Tutkimuksessa käsitellään varsin tuoretta konfliktia, jossa on noussut erityisasemaan epäsymmetrinen ja epätavanomainen sodankäynti. Nämä sotimisen muodot ovat relevantteja sodan kuvan kehitykselle ja ovat näin ollen hyviä tutkimuskohteita. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin erikoisjoukkojen käyttöä ja verrattiin sitä ohjesäännöissä määriteltyihin käyttöperiaatteisiin. Tutkimus tehtiin historian näkökulmasta. Tutkimuksen päättökysymyksenä on: ”Miten amerikkalaisia erikoisjoukkoja käytettiin Afganistanin sodassa vuosina 2001–2003?”. Alatutkimuskysymyksiä ovat:</p> <ul style="list-style-type: none">- Miten erikoisjoukkoja käytettiin suhteessa ohjesääntöihin?- Mitä erikoisjoukkoja Afganistanin sodassa käytettiin?- Missä operaatioissa erikoisjoukkoja käytettiin ja millaisissa tehtävissä?- Miten erikoisjoukot toimivat yhteistyössä koalition muiden joukkojen kanssa?- Mitä erikoisjoukkojen käytöllä saavutettiin? <p>Tutkimusmenetelmänä tutkimuksessa käytettiin laadullisia tutkimusmenetelmiä ja kirjallisuusanalyysiä. Lähteinä tutkimuksessa on käytetty aihepiiriä käsittelevää kirjallisuutta, erikoisjoukkoja käsitteleviä ohjesääntöjä sekä aihepiiriä koskevia internet-artikkeleita.</p> <p>Tutkimuksessa tarkasteltiin Afganistanissa toimineita erikoisjoukoista muodostettujen erillisosaston toimintaa sodan ensimmäisten vuosien aikana. Operaatioita tarkasteltaessa pääpaino oli erikoisjoukkojen toiminnan kuvaamisessa.</p> <p>Tutkimuksen perusteella nähtiin, että erikoisjoukkojen käyttö noudatti pääsääntöisesti erikoisjoukkojen käyttöperiaatteita, niin kuin ne on määritelty erikoisjoukkojen ja -operaatioiden ohjesäännöissä. Erikoisjoukkoja käytettiin suorissa taistelutehtävissä, maalittamistehtävissä, koulutustehtävissä, tiedustelussa, kontaktien luomisessa sekä taisteluiden taktisessa johtamisessa.</p>	
AVAINSANAT	
Afganistan, erikoisjoukot, erikoisoperaatiot, Yhdysvallat, sotahistoria	

AMERIKKALAISTEN ERIKOISJOUKKOJEN KÄYTTÖ AFGANISTANIN SODASSA 2001–2003

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	YLEISTÄ.....	1
1.2	KESKEISET KÄSITTEET	2
1.3	TUTKIMUSONGELMA JA RAJAUKSET.....	3
1.4	TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUKSEN RAKENNE	3
1.5	TUTKIMUKSEN LÄHDEAINEISTO	4
2	AFGANISTANIN SOTA JA KONFLIKTIN TAUSTAT.....	6
3	ERIKOISJOUKOT	8
3.1	DOKTRIINI, KÄYTTÖ JA TEHTÄVÄT	8
3.2	YHDYSVALTAIN ERIKOISJOUKOT.....	10
3.2.1	MAAVOIMAT (U.S. ARMY)	10
3.2.2	ILMAVOIMAT (U.S. AIR FORCE), LAIVASTO (U.S. NAVY) JA MERIJALKAVÄKI (U.S. MARINE CORPS)	11
3.3	OPERAATIO ENDURING FREEDOMIN ERIKOISJOUKOT	12
4	OPERAATIO ENDURING FREEDOMIN LÄHTÖKOHDAT	15
4.1	OPIT ENSIMMÄISESTÄ AFGANISTANIN SODASTA.....	15
4.2	AFGANISTAN TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ JA OPERAATION LÄHTÖKOHDAT	16
5	ERIKOISJOUKOT OPERAATIO ENDURING FREEDOMISSA	18
5.1	OPERAATION TAVOITTEET JA ERITYISPIIRTEET	18
5.2	CIA:N ROOLI OPERAATIO ENDURING FREEDOMISSA	19
5.3	ERIKOISOPERAATIOT	20
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	26
	LÄHTEET	28
	LIITTEET.....	30

AMERIKKALAISTEN ERIKOISJOUKKOJEN KÄYTTÖ AFGANISTANIN SODASSA 2001–2003

1 JOHDANTO

1.1 Yleistä

Tänä päivänä sodan kuva on muuttunut paljon siitä, mitä se oli esimerkiksi sata vuotta sitten. Suurimpana asiana on noussut pinnalle tavanomaisen, symmetrisen sodankäynnin rinnalle, tai jopa tilalle, on epäsymmetrinen sodankäynti. Epäsymmetrinen sodankäynti eroaa perinteisestä sodankäynnissä siinä, että vastapuolena on kansallisvaltion tilalla hajallaan toimivia puolisoitolaallisia toimijoita, kuten esimerkiksi terroristeja ja ääriryhmien jäseniä. Tällaisen sodankäynnin lisääntyminen puolestaan taas luo tarvetta uusille suorituskyvyille toimia erilaisissa toimintaympäristöissä uutta ja erilaista vihollista vastaan.

Tästä syystä erikoisjoukot ovatkin näyttelleet suurempaa roolia viimeaikaisissa konflikteissa ja sodissa, kuten esimerkiksi vuonna 2001 alkanut Afganistanin sota syyskuun 11. päivän iskujen jälkeen sekä vuonna 2002 alkanut toinen Persianlahden sota. Varsinkin Afganistanin sodassa talibanien käymä epäsymmetrinen sodankäynti nosti erikoisjoukkojen käytön ajankohtaiseksi.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella erikoisjoukkojen käyttöä suhteessa ohjesääntöihin Afganistanissa vuonna 2001 alkaneessa sodassa. Erikoisjoukkojen merkitys nykyaikaisessa sodankäynnissä on korostunut sodan kuvan muutoksen takia, minkä takia niiden käyttöä on myös ajankohtaista tutkia. Tutkijan arvion mukaan Suomen Puolustusvoimien kannalta tutkimus voi olla hyvinkin hyödyllistä, sillä omia käytännön kokemuksia erikoisjoukkojen käytöstä sodassa tai sotaan verrattavissa olevissa konflikteissa ja kriiseissä ei vielä juurikaan löydy.

1.2 Keskeiset käsitteet

Erikoisjoukot ovat monipuolisiin ja tavanomaisista sotilasoperaatioista poikkeaviin tehtäviin koulutettuja ja varustettuja joukkoja, jotka toimivat yleensä pienryhmissä. Erikoisjoukkoja voidaan käyttää muun muassa kohteiden tiedusteluun, maalinosoituksiin, sekä rajoitettuihin hyökkäyksiin erityisesti avainhenkilöstöä ja tietoliikenneyhteyksiä kohtaan.¹

Erikoisjoukoille on ominaista, että kyseessä oleva joukko on erikoistunut jotakin erityistä, hyvin kapea-alaista käyttötarkoitusta varten. Tästä esimerkkinä on *Special Forces Operational Detachment Delta*. Toisaalta erikoisjoukot voivat suorittaa myös pitkälti samankaltaisia tehtäviä kuin konventionaaliset joukot. Tällaisista erikoisjoukoista esimerkiksi voidaan ottaa Yhdysvaltain maavoimien Ranger-pataljoona. Eräs eniten mediassa pinnalla ollut Yhdysvaltain erikoisjoukko on maavoimien *U.S. Army Special Forces (SF)*, jotka tunnetaan myös nimellä *Green Berets*, eli *Vihreät Baretit*. Yhdysvaltain ilmavoimien erikoisjoukkojen pääasiallinen tehtävä on tukea maavoimien erikoisjoukkojen toimintaa, esimerkiksi kuljetusten, evakuointien ja tulituen osalta.²

Yhdysvaltalaisen määritelmän mukaan erikoisjoukot ovat erityisesti organisoitu, koulutettu ja varustettu sotilaallinen tai puolisolitaallinen joukko, joka suorittaa erikoisoperaatioita saavuttaakseen sotilaallisen, poliittisen, ekonomisen tai tiedollisen tavoitteen, yleensä epätavanomaisten keinojen avulla vihamielisellä, kiistellyllä tai poliittisesti aralla alueella.³

Erikoisoperaatioilla tarkoitetaan sotilaallisen voiman käyttöä rajatun, yleensä sotilaallisen kohteen lamauttamiseen tai tuhoamiseen. Erikoisoperaatiota voidaan käyttää painostuksen äärimmäisenä keinona. Erikoisoperaation kohde voidaan valita niin, että kohteen lamauttaminen tukee operaation jälkeen mahdollisesti käynnistettävää sotilaallista hyökkäystä.⁴

U.S. Special Forces Command (USSOCOM), eli Yhdysvaltain erikoisjoukkojen päämaja, määrittelee erikoisoperaation seuraavasti. Erikoisoperaatio pitää sisällään pienen yksikön tai yksiköiden käytön suorassa tai epäsuorassa toiminnassa, jolla on strategiset tai

¹ Pääesikunta/suunnitteluosasto: *Kenttäohjesääntö, Yleinen osa, Puolustusjärjestelmän toiminnan perusteet*, Edita Prima Oy, Helsinki, s. 84 a s. 97.

² Rothstein, Hy S: *Afghanistan and The Troubled Future of Unconventional Warfare*, Naval Institute Press, Annapolis, 2006, s. 17.

³ Rothstein, s. 18.

⁴ Pääesikunta/suunnitteluosasto, s. 78.

operationaaliset tavoitteet. Erikoisoperaatioihin tarvitaan yhdistelmä erikoistunutta henkilöstöä, erikoisvarusteet sekä koulutus, joka ylittää tavanomaisten sotilasjoukkojen suorituskyyvaatimukset.⁵ Yksinkertaistettuna erikoisoperaatiota voidaan siis pitää sotilaallisena operaationa, jonka toimeenpanemisessa käytetään hyväksi erikoisjoukkojen mahdollistamaa erityisosaamista.

1.3 Tutkimusongelma ja rajaukset

Tässä tutkimuksessa selvitetään, millä tavalla Yhdysvaltain asevoimien erikoisjoukkoja on käytetty Afganistanin sodassa, minkälaisissa operaatioissa ne ovat olleet mukana, sekä mitä niiden käytöllä on saavutettu. Tutkimuksessa tutkitaan myös sitä, miten erikoisjoukot toimivat yhteistyössä muiden, konventionaalisten, joukkojen kanssa. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan myös sitä, miten erikoisjoukkoja käytettiin suhteessa yhdysvaltalaiseen doktriiniin ja erikoisjoukkojen käyttöä ja erikoisoperaatioita määrittäviin ohjesääntöihin.

Tutkimus on rajattu ajallisesti ja paikallisesti; ajallisesti tutkimus on rajattu vuosille 2001–2003 ja paikallisesti Afganistanin alueelle. Tutkimus käsittelee vuonna 2001 alkanutta operaatio Enduring Freedomia ja sen kolmea ensimmäistä vuotta 2001-2003. Vuoden 2003 jälkeen alkoi talibanien uusi kumouksellinen kampanja, joka jää tässä tutkimuksessa aikarajauksen ulkopuolelle, ja toimii samalla tutkimuksen aikarajauksen erottajana.

1.4 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen rakenne

Tämä tutkimus on historian tieteenalan tutkimus, joten tutkimuksen pääpainona ovat historialliset näkökohdat. Tutkimus perustuu laadulliseen, eli kvalitatiiviseen, kirjallisuusanalyysiin. Kvalitatiiviselle tutkimuksen mukaisesti tutkimus on pyritty tekemään vailla ennako-oletuksia mahdollisimman objektiivisesti. Tutkimukseen ei kuulu hypoteeseja, mikä on tyypillistä kvalitatiiviselle tutkimukselle. Tutkimuksessa hyödynnetään induktiivista päättelyä, mutta yleismaailmallisia yleistyksiä yhden operaation havaintojen perusteella ei pystytä luomaan.⁶

Tutkimuksen päätutkimuskysymyksenä on: ”*Miten amerikkalaisia erikoisjoukkoja käytettiin Afganistanin sodassa vuosina 2001–2003?*”. Alatutkimuskysymyksiä ovat:

⁵ Rothstein, ss. 17-18.

⁶ Wikipedia: Kvalitatiivinen tutkimus, <http://fi.wikipedia.org/wiki/Kvalitatiivinen_tutkimus>, 1.3.2014.

- Miten erikoisjoukkoja käytettiin suhteessa ohjesääntöihin?
- Mitä erikoisjoukkoja Afganistanin sodassa käytettiin?
- Missä operaatioissa erikoisjoukkoja käytettiin ja millaisissa tehtävissä?
- Miten erikoisjoukot toimivat yhteistyössä koalition muiden joukkojen kanssa?
- Mitä erikoisjoukkojen käytöllä saavutettiin?

Tämä tutkimus koostuu kuudesta pääluvusta. Ensimmäinen pääluku on *Johdanto*, jossa määritellään tutkimuksen tavoite sekä keskeiset käsitteet. Toisessa pääluvussa, *Afganistanin sota ja konfliktin taustat*, käydään pintapuolisesti läpi Afganistanin lähihistoria. Kolmas pääluku, *Erikoisjoukot*, käsittelee erilaisia erikoisjoukkoja sekä niiden käyttöä ja doktriinia ohjesääntöjen valossa. Neljäs pääluku on *Operaatio Enduring Freedomin lähtökohdat*, jossa käydään läpi opit ensimmäisestä Afganistanin sodasta sekä tarkastellaan operaation lähtökoh tia ja Afganistania toimintaympäristönä. Viidennessä luvussa käsitellään sodan ensimmäisten vuosien tärkeimpiä operaatioita ja tarkastellaan erikoisjoukkojen käyttöä näissä operaatioissa. Viimeisessä luvussa tehdään päätelmiä ja pyritään muodostamaan yhtenevä käsitys siitä, millä tavalla erikoisjoukkoja hyödynnettiin Afganistanin sodassa ja oliko niiden käyttö ohjesääntöjen määrittämien peruseriaatteiden mukaista.

1.5 Tutkimuksen lähdeaineisto

Tutkimus perustuu pääasiallisesti sekundäärilähteisiin. Lähteinä tutkimuksessa on käytetty englanninkielisiä teoksia, jotka käsittelevät Afganistanin sotaa, erikoisjoukkoja tai jotain tiettyä operaatiota. Kirjallisten teosten lisäksi lähteinä käytettiin ohjesääntöjä, internet-lähteitä sekä uutisartikkeleita. Tutkimuksessa on käytetty pääasiallisina kirjallisuuslähteinä kolmea teosta, joista ensimmäinen on tohtori Emily Spencerin teos *A Difficult War – Perspectives on Insurgency and Special Operations Forces*, joka käsittelee erikois- ja vastakumouksellisia operaatioita teoreettisesta ja historiallisesta näkökulmasta. Tohtori Spencer on apulaisprofessori pohjoisen Brittiläisen Kolumbian yliopistossa sekä tutkija kanadalaisten joukkojen johtamisinstituutioissa (*Canadian Forces Leadership Institution*).

Toinen teos on Charles Briscoen, Richard Kiperin, James Schroderin ja Kalev Seppin kirjoittama kirja *U.S. Army Special Operations in Afghanistan*, joka käsittelee Yhdysvaltain armeijan erikoisjoukkojen suorittamia operaatioita Afganistanissa. Teos on Paladin Pressin jälleenjulkaisu teoksesta, jonka USASOC (*U.S. Army Special Operations Command*) julkaisi omille erikoisjoukoilleen. Kirja on julkaistu alkuperäisestä teoksesta muuttamattomana.

Richard Kiper on entinen upseeri, joka on palveluksensa jälkeen opiskellut historian tohtoriksi Kentin osavaltion yliopistossa. Kalev Sepp on eläkkeelle jäänyt Yhdysvaltain armeijassa palvellut everstiluutnantti, joka on myös opiskellut historian tohtoriksi Kansasin yliopistossa.

Kolmas teos on Leigh Nevillen kirjoittama *Special Operations Forces in Afghanistan*, joka käsittelee erikoisjoukko-operaatioita Afganistanissa. Leigh Neville on australialainen tiedustelualan erikoisosaaja ja työskentelee tällä hetkellä Yhdysvaltain konsulaatissa Sydneyssä.

2 AFGANISTANIN SOTA JA KONFLIKTIN TAUSTAT

Tarkoituksena on käydä läpi Afganistanin historiaa 1800-luvulta nykypäivään, kattaen viimeisimmän sodan. Iso-Britannia valtasi ja miehitti Afganistanin vuonna 1838–1842. Sodan lopputuloksena Afganistaniin asetettiin valtaan kuningas Shah Shujah, joka kuitenkin salamurhattiin jo vuonna 1842. Britit ja afganistanilaiset sotivat uudelleen vuosina 1878–1880. Sota päättyi sopimukseen, joka antoi Isolle-Britannialla vallan Afganistanin ulkopoliittikan suhteen. Kuitenkin vuonna 1919 emiiri Amanullah Khan julisti Afganistanin itsenäiseksi Isosta-Britanniasta. Emiiri Khanin suunnittelemien reformien epäsuosiosta johtuen hän joutui kuitenkin pakenemaan maasta vuonna 1929. Khanin jälkeen valtaan nousi Zahir Shah, joka hallitsi Afganistania vuoteen 1973 asti.⁷

Vuonna 1973 Muhammed Daud kaappasi vallan Shahilta ja julisti Afganistanin tasavallaksi. Kuitenkin vuonna 1978 Daud syrjäytettiin ja tapettiin, minkä jälkeen valtaan nousi Neuvostoliittomyönteinen *Kansan demokraattinen puolue (The People's Democratic Party)*, mutta puolue kuitenkin rampautettiin Yhdysvaltojen tukemien mujahideenien toimesta. Tämä tapahtuma johti siihen, että Neuvostoliitto miehitti Afganistanin vuonna 1979 ja asetti maahan kommunistisen hallituksen. Babrak Karmal asetettiin Afganistanin johtoon tukenaan neuvostoliittolaisia joukkoja. Tämä kuitenkin vain vahvisti vastarintaa, jota tuki taloudellisesti ja asetäydennyksin Yhdysvallat, Kiina, Iran ja Saudi-Arabia. Vuonna 1988 Yhdysvallat, Neuvostoliitto, Afganistan ja Pakistan kirjoittivat rauhansopimuksen, ja vuonna 1989 viimeisetkin neuvostojoukot olivat poistuneet maasta.⁸

Neuvostojoukkojen poistuminen ei kuitenkaan lopettanut väkivaltaisuuksia. Mujahideenit jatkoivat sisällissotaa ja kaatoivat neuvostomielisen hallituksen. Vuonna 1996 Taliban onnistui valtaamaan Kabulin ja asettamaan maahan voimaan ääri-islamistisen hallinnon. Pakistan ja Saudi-Arabia tunnustivat Talibanien hallinnon legitimiuden vuonna 1997, jolloin Talibanit hallitsivat noin kahta kolmasosaa maasta. Vuonna 1998 Afrikan Yhdysvaltain lähetystöjen pommitusten takia Yhdysvallat suoritti ohjusiskun pommi-iskuista vastuussa olevan Osama bin Ladenin arvioituihin tukikohtiin. Seuraavana vuonna YK asetti Afganistanin lentokieltoalueeksi ja langetti sille taloudellisia sanktioita, jotta Afganistan luovuttaisi bin Ladenin oikeudenkäyntiä varten.⁹

⁷ BBC News: *Afghanistan Profile – Timeline*, 2013, A Chronology of Key Events, <<http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-12024253>>, 12.12.2013.

⁸ BBC News, *Soviet Intervention*.

⁹ BBC News, *Red Army quits*.

Syyskuun 11. päivän terrori-iskujen jälkeen Yhdysvallat hyökkäsi vuonna 2001 Afganistaniin, aloittaen operaation massiivisilla pommituksilla ja erikoisjoukko-operaatioilla. Samaisena vuonna Yhdysvaltain tukema Pohjoinen Liittouma (*Northern Alliance – NA*) valtasi Kabulin Talibaneilta. Joulukuussa päätettiin väliaikaisen hallinnon perustamisesta. Tämän väliaikaisen hallituksen johtoon tuli Hamid Karzai. Vuonna 2002 Afganistaniin saapui ensimmäinen kansainvälinen ISAF-rauhanturvajoukko, jonka johdossa oli NATO. Vuonna 2003 NATO otti vastuulle Kabulin turvallisuuden, kyseessä oli ensimmäinen kerta, kun näin tapahtuu Euroopan ulkopuolella.¹⁰

Vuonna 2004 pidetyissä virallisissa vaaleissa Afganistanin presidentiksi valittiin väliaikaisesti johdossa ollut Hamid Karzai. Näitä vaaleja seuraa ensimmäiset eduskuntavaalit 30 vuoteen. Vuonna 2006 NATO ottaa vastuun koko Afganistanista, johtovastuun siirtyen pois Yhdysvaltojen johtamalta koalitiolta.¹¹

Vuonna 2009 Yhdysvallat ottivat käyttöön uuden strategian Afganistanissa. Suunnitelmana oli vahvistaa afganistanilaisia poliisivoimia ja sotilaita 4000 yhdysvaltalaisella sotilas- ja siviilihenkilöllä. Tarkoituksena oli myös panostaa kehitysapuun. Samana vuonna järjestetyissä vaaleissa Hamid Karzai valittiin uudestaan Afganistanin presidentiksi. Vuoden lopussa Yhdysvaltain presidentti Barack Obama ilmoitti Afganistanissa palvelevien joukkojen määrän nousevan sataan tuhanteen, tarkoituksena kuitenkin aloittaa joukkojen poisvetäminen vuoteen 2011 mennessä. NATO:n joukkojen poisveto kuitenkin siirtyi vuodelle 2014, tarkoituksena kuitenkin jättää maahan yhdysvaltalaisia sotilastukikohtia.¹²

¹⁰ BBC News, *US-led Invasion*.

¹¹ BBC News, *Elections*.

¹² BBC News, *New US Approach, NATO Withdrawal Plan*.

3 ERIKOISJOUKOT

3.1 Doktriini, käyttö ja tehtävät

Tämän kappaleen tarkoitus on tarkastella Yhdysvaltain asevoimien doktriinia liittyen erikoisjoukkoihin ja -operaatioihin. Kappaleessa käsitellään erikoisjoukkoja ja -operaatioita ohjesääntöjä tarkastelemalla, paneutuen niiden käyttöön, tehtäviin ja käyttöperiaatteisiin. Tämän kappaleen jälkeen käydään läpi lyhyesti Yhdysvaltain asevoimien maavoimien, laivaston, ilmavoimien ja merijalkaväen merkittävimmät erikoisjoukot, keskittyen niiden erikoisosaamiseen ja tyypillisiin tehtäviin.

Yhdysvaltain maavoimien (US Army) erikoisjoukkojen käyttöä, käyttötarkoitusta ja periaatteita määrittää maavoimien esikunnan (Department of Army Headquarters) julkaisema ohjesääntö FM-03 (FM 100-25) Army Special Operations Forces. Tämä kyseinen ohjesääntö kattaa Yhdysvaltain maavoimien erikoisoperaatiojoukot (*Army Special Operations Forces – ARSOF*), joka pitää sisällään erikoisjoukot (*Special Forces – SF*), Rangerit, erikoisoperaatioilmailuosaston (*Special Operations Aviation – SOA*) ja psykologisen sodankäynnin joukot (*Psychological Operations – PSYOP*). Ohjesääntö määrittää joukkojen käytön ja toiminnan perusteet, päätehtävät, suorituskyvyn sekä toiminnan ylläpitämisen toimiessa osana muita sotatoimia.¹³

Ohjesääntö määrittää, että ARSOFin tulee kyetä toimimaan sekä omalla maaperällä, että kansainvälisissä toimintaympäristöissä tarkoituksena tukea muita sotilaallisia joukkoja erityyppisissä operaatioissa. Nämä kyseiset operaatiot voivat vaihdella laajuuden, tarkoituksen ja taistelun intensiteetin mukaan. Ohjesäännön mukaan ARSOFin käyttö taisteluissa, turvallisuusyhteistyössä sekä pelotevaikutuksen luomisessa alentaa kansainvälisiä jännitteitä sekä muokkaa operatiivista ympäristöä.¹⁴

ARSOFin operaatiot voidaan jakaa tyypeittäin neljään pääkategoriaan, joista kukin voidaan jakaa edelleen myös alakategorioihin. Ohjesäännön määrittämät pääkategoriat ovat: hyökkäykselliset operaatiot (*Offensive operations*), puolustukselliset operaatiot (*Defensive operations*), vakausoperaatiot (*Stability operations*) ja siviilitoimintaa tukevat operaatiot (*Civil support operations*). Operaatiosta, jossa ARSOF toimii, on sen kyettävä toimimaan

¹³ Department of Army, Headquarters: *FM-03 Army Special Operations Forces*, Yhdysvallat, 2006, s. 5.

¹⁴ Department of Army: s. 9.

edellä mainittujen operaatiotyyppeiden edellyttämien toimintatapojen mukaan ja tarvittaessa yhdistelemään toimintatapoja eri operaatiotyyppeiden välillä.¹⁵

Ohjesääntö määrittää ARSOFille tietyt pääasialliset tehtävät, joita sen tulee kyetä suorittamaan yhteistyössä liittolaisten, alueella toimivien koalition ja paikallisen väestön joukkojen kanssa. ARSOFin pääasiallisia tehtäviä ovat: epätavanomainen sodankäynti (*Unconventional Warfare – UW*), vieraan valtion sisäinen turvaaminen (*Foreign Internal Defense – FID*), taistelutehtävät (*Direct Action – DA*), erikoistiedustelu (*Special Reconnaissance – SR*), terrorisminvastainen toiminta (*Counterterrorism – CT*), psykologiset operaatiot (*Psychological operations – PSYOP*), siviiliyhteistyö (Civil Affairs Operation – CAO) ja joukkotuhoaseiden proliferaation ehkäiseminen (*Counterproliferation of Weapons of Mass Destruction – CPWMD*).¹⁶

Yhdysvaltalaisen doktriinin mukaan erikoisjoukot nähdään ennen kaikkea joint-, eli puolustushaarojen välisenä elementtinä. Tästä syystä on erillinen ohjesääntö, *Doctrine for Joint Special Operations*, joka käsittelee erikoisjoukkoja ja niihin liittyvää doktriinia joint-toiminnan kannalta. Joint-doktriinin mukaan erikoisjoukot ovat erillinen kokonaisuus verrattuna konventionaalisiin joukkoihin. Erikoisjoukkojen sotilaat käyvät lävitse erityisen perustaitoja pidemmälle vievän sotilaskoulutuksen sekä aina tehtäväkohtaisen koulutuksen, jotta he voivat saavuttaa erikoisjoukkojen vähimmäisvaatimukset. Erikoisjoukkoja ei voida pitää konventionaalisten joukkojen korvikkeena, sillä useimmiten erikoisjoukkoja ei ole koulutettu, organisoitu tai varustettu suorittamaan konventionaalisia operaatioita. Tästä syystä erikoisjoukkoja tulee käyttää vaan niille sopivissa tehtävissä. Suurin osa erikoisoperaatioista vaatii kuitenkin tukea konventionaalisilta joukoilta.¹⁷

Erikoisoperaatioita kyetään suorittamaan kaikissa olosuhteissa, mutta niiden käyttö soveltuu parhaiten ympäristöihin, joissa konventionaalisilla joukoilla toimiminen ei ole mahdollista. Erikoisjoukkoja voidaan käyttää sotilaallisten tavoitteiden saavuttamisen myös esimerkiksi diplomaattisen toiminnan tukemiseen. Tavallisesti erikoisoperaatiot suoritetaan salattuna toimintana. Erikoisjoukkoja voidaan pääsääntöisesti käyttää kaiken tyyppisissä sotilaallisissa operaatioissa, joko yksin tai yhteistoiminnassa konventionaalisten joukkojen, muiden

¹⁵ Department of Army: s. 12.

¹⁶ Department of Army: s. 24.

¹⁷ United States Special Operations Command: *Doctrine for Joint Special Operations*, Yhdysvallat, 2011, s. 11.

Yhdysvaltain hallituksen agentuurien, operaation isäntävaltion tai kohdevaltion paikallisten ystävällismielisten joukkojen kanssa.¹⁸

Erikoisjoukoille on tyypillistä, että niiden suorittama tehtäväalue voi sijaita hyvinkin kaukana joukkojen omasta tukikohdasta. Erikoisjoukkojen toiminnan onnistuminen perustuu yksilön tai pienen ryhmän erikoisosaamiseen jollain osa-alueella. Onnistumisen edellytyksenä on myös tarkka taktinen suunnittelu, tarkka tiedustelutieto, operaatioalueen kulttuurin tuntemus sekä paikallisten kielten osaaminen. Verrattuna konventionaalisiin sotilasoperaatioihin, kyetään pienillä erikoisoperaatioilla vastaamaan erinäisiin uhkiin siten, etteivät ne aiheuta poliittisia ongelmia tai eskaloi tilannetta. Erikoisoperaatio voidaan suorittaa suorasti, esimerkiksi taistelutehtävänä (*DA*), yksittäistä vastustajan kohdetta vastaan tai epäsuorasti, esimerkiksi kouluttamalla ja tukemalla paikallisen väestön taistelevia joukkoja. Epäsuoraa toimintatapaa voidaan käyttää tukemaan paikallisia joukkoja, jotka taistelevat esimerkiksi vihamielistä hallitusta vastaan epätavanomaisen sodankäynnin keinoin tai tukea isäntämaan ystävällismielistä hallintoa. Muita epäsuoria keinoja vaikuttamiseen on sotilasinformaatiotukioperaatio (*Military information support operation - MISO*), joiden tarkoituksena on vaikuttaa joko vastustajan sotavoimiin tai paikalliseen siviiliväestöön.¹⁹

3.2 Yhdysvaltain erikoisjoukot

3.2.1 Maavoimat (U.S. Army)

Tällä hetkellä Yhdysvaltain maavoimien erikoisjoukkojen (*Army Special Operations Forces*) koostuu 75. Ranger-rykmentistä, joka sisältää kolme pataljoonaa sekä esikunnan, seitsemän erikoisjoukkoyksikköä, jotka vastaavat kooltaan prikaatia, Delta Forcesta, 160. *Special Operations Aviation* –rykmentistä, kolmesta *PSYOP*-joukosta, joista kaksi on reservissä ja yksi aktiivipalvelussa sekä 96. *Civil Affairs* –pataljoonasta.²⁰ *USASOC*:n organisaatiokaavio liiteluettelossa (Liite 5: Kuva 4).

Army Special Forces, joka tunnetaan paremmin nimellä ”Green Berets”, on erikoisjoukko, joka koulutetaan taistelemisen lisäksi pääasiallisesti diplomaattisiin johtotehtäviin. Vaatimuksena on osata kohdealueen kieliä ja kulttuuria, sillä joukon ensisijainen tehtävä on toimia yhteistyössä paikallisten sotajoukkojen kanssa. Käytännössä tämä tarkoittaa

¹⁸ USSOCOM, s. 18.

¹⁹ USSOCOM, s. 19.

²⁰ Halberstadt, Hans: *The U.S. Army Today*, Grange Books, USA, 2003, s. 158.

perustaistelumenetelmien opettamista, varusteiden hankkimista ja käyttöä sekä tarpeen vaatiessa johtamista taistelutilanteessa. SF:lle tyypillisiä tehtäviä ovat FID-, DA- ja SR-tehtävät. SF:n sotilaat operoivat 12 miehen ryhmissä, joita kutsutaan Operational Detachment Alphaksi (ODA). Jokaisen ODA:n tulee kyetä rekrytoimaan, kouluttamaan, varustamaan ja johtamaan 500 taistelun pataljoonaa. Jokaisella ODA:n jäsenellä on oma erityisosaamisensa jollain tietyllä osa-alueella, kuten esimerkiksi lääkintä tai pioneerityöt.²¹

75. *Ranger-rykmentti* on käytännössä SF:n vastakohta; se keskittyy pääasiassa DA-tehtäviin, eikä sen sotilaiden koulutukseen kuulu paikallisten kielten opettelua. Rangerit erikoistuvat laskuvarjohyppyihin ja nopeisiin taistelutilanteisiin. Yksi Ranger-pataljoona on aina valmiudessa, ja sen tehtävänä on yleensä ottaa taistelun ensikosketus ja mahdollistaa muiden suurempien joukkojen taisteluunveto.²² Rangerit erikoistuvat ympärivuorokautiseen joksään toimintaan ja se kykenee toimimaan itsenäisesti vihamielisellä alueella. Joukon toiminta perustuu yllätyksellisyyteen, nopeaan toimintaan ja erikoistaktiikoihin.²³

Delta Forcen toiminta-ajatus perustuu joissain määrin Ison-Britannian SASiin (Special Air Service). Delta Force erikoistuu korkean riskin taistelutehtäviin, kuten esimerkiksi panttivankien pelastamiseen ja terrorismintorjuntaan. Delta Forcessa on käytössä maavoimien standardi ”kolmio”-organisaatio, joka koostuu esikunnasta ja kolmesta yksiköstä, jotka jakautuvat edelleen joukkueiksi.²⁴

160. *Special Operations Aviation –rykmentti* toimii ARSOFin ilmakomponenttina. Sen kalusto koostuu erilaisista helikoptereista. SOA:n tehtäviin kuuluu muun muassa joukkojen kuljettaminen ja noutaminen kohdealueelta sekä ilmatulituen antaminen. SOA kykenee toimimaan lähes kaikissa sääolosuhteissa päivällä ja yöllä.²⁵

3.2.2 Ilmavoimat (U.S. Air Force), Laivasto (U.S. Navy) ja Merijalkaväki (U.S. Marine Corps)

Ilmavoimien *Air Force Special Operations (AFSO)* toimii *Air Force Special Operations Commandin (AFSOC)* alaisuudessa. AFSOC koostuu viidestä yksiköstä, joita ovat 16th Special Operations Wing, 352nd ja 353rd Special Operations Group, 18th Flight Test Squadron

²¹ Halberstadt, ss. 159-160.

²² Halberstadt, s. 160.

²³ Go Army: *75th Ranger Regiment*, 2014, Mission, <<http://www.goarmy.com/ranger/mission.html>>, 5.3.2014.

²⁴ Halberstadt, ss. 161-162.

²⁵ Halberstadt, ss. 162-163.

sekä 720th Special Tactics Group. AFSOLle tyypillisiä tehtäviä ovat FID-, UW-, SR-, PSYOP-, DA-, humanitääriapu- ja henkilöiden noutamistehtävät.²⁶

Laivaston *Navy SEALit* (Sea, Air, Land) on erikoisjoukko, joka erikoistuu epätavanomaisiin merisodankäynnin operaatioihin, jotka kattavat järvet, suot ja meret²⁷. SEALeille erityispiirteenä on niiden sukelluskoulutus. Tyypillisiä tehtäviä SEALeille on tiedustelu, DA-, CSAR- ja FID-tehtävät sekä henkilökohteiden eliminointi. Toiminta laivaston muiden joukkojen kanssa on saumatonta, ja SEALit ovat yleensä ensimmäiset joukot toiminta-alueella. SEAL-joukot kykenevät toimimaan globaalisti.²⁸

Merijalkaväen *Force Reconnaissance* ei kuulu USSOCOMin alaisuuteen, mutta se voidaan silti lukea kuuluvaan erikoisjoukkoihin, sillä sen koulutusvaatimukset ja tehtävät ovat verrattavissa USSOCOMin alaisuudessa toimiviin muihin joukkoihin. Force Recon -yksiköt toimivat pienissä ryhmissä, ja niiden tyypillisiä tehtäviä ovat SR- ja CT-operaatiot.²⁹ Force Recon-ryhmä koostuu 3-5 miehestä, 4-5 ryhmää muodostaa joukkueen ja 5 joukkuetta muodostaa komppanian, joka pitää sisällään esikunnan sekä joukkueen, jossa on tiedustelu-, viesti- ja huolto-osaamista.³⁰

3.3 Operaatio Enduring Freedomin erikoisjoukot

CIA:n joukot

CIA (Central Intelligence Agency) osallistui operaation valmistelujen lisäksi myös toimintaan maan tasalla käytännön tehtävissä. CIA:n joukot olivat ensimmäisiä maahan puolisolitaallisia joukkoja, jotka saapuivat vain 15 päivää syyskuun 11. päivän terrori-iskujen jälkeen. CIA:n joukoista käytettiin koodinimeä ”Jawbreaker”. Kyseinen pieni ryhmä koostui kahdeksasta CIA:n Special Activities Divisionin (SAD, erikoisaktiviteettijaosto) sekä Counter Terrorist Centerin (CTC, terrorismintorjuntakeskus) jäsenestä. Kyseessä ei siis ollut varsinaisesti minkään puhtaasti sotilaallisen järjestön tai agentuurin jäsenistä koostuva ryhmä. Tämä ryhmä tunnettiin myös nimellä OGA, eli Other Government Agency (”muu hallituksen agentuuri”). Ryhmän jäseninä olivat entisiä erikoisjoukkojen jäseniä sekä viestintä- ja

²⁶ Bohrer, David: *America's Special Forces*, MBI Publishing Company, USA, 2002, ss.99-110.

²⁷ Ryan, Mike: *Erikoisjoukot*, Gummerus Kirjapaino OY, Jyväskylä, Suomi, 2007, s. 198.

²⁸ Bohrer, s. 34.

²⁹ Bohrer, s. 113.

³⁰ Bohrer, s. 116.

lingvistiikkaeksperttejä.³¹ Ryhmän jokainen jäsen oli saanut kattavan tiedustelu- sekä puolisolitaallisen koulutuksen.³²

USCENTCOMin alaisuudessa toimineet joukot

Sotilaalliset erikoisjoukot toimivat Afganistanissa USCENTCOMin (United States Central Command; Yhdysvaltain asevoimien päämaja, joka on vastuussa Lähi-Idän sekä Keski-Aasian sotilasasioista) alaisuudessa. Alla mainittuja joukkoja johti kenraali Tommy Franks koalitiojoukkojen komentaja (Coalition Forces Commander).³³

Task Force Dagger, eli JSOTF-North (Joint Special Operations Task Force), sisälsi joukkoja 5th Special Forces Groupista sekä alistettuja ilmaelementtejä 160th Special Operations Aviation Regimentistä (SOAR). TF Dagger oli sijoitettuna pohjois-Afganistaniin ja sen pääasiallisena tehtävänä oli neuvoa ja tukea Pohjoisen Liittouman (Northern Alliance, afgaanisotaherrojen koalitio, joka muodostui lähinnä uzbekeista, tadzikeista ja pashtuista) johtohenkilöitä.³⁴

Task Force K-Bar, eli JSOTF-South, muodostui Navy SEAL ryhmistä 2, 3 ja 8 sekä US Armyn ensimmäisen pataljoonan kolmannelta erikoisjoukkoryhmästä (1st Bn / 3rd SF Group). Tämän erillisosasto toimi nimensä mukaan etelä-Afganistanissa ja se tehtäviin kuului muun muassa taistelutehtäviä (Direct Action) sekä valvonta- ja tiedustelutehtäviä.³⁵

Task Force Sword eli TF Sword tai TF 11 oli JSOC:n (Joint Special Operations Command) suorassa alaisuudessa toiminut pääasiallisesti ”etsi ja tuhoa” -tyyppisiä tehtäviä suorittanut erillisosasto. Sen tehtäviin kuului esimerkiksi korkeassa asemassa toimineiden Talibanjohtajien eliminointi ja sieppaaminen. TF Sword koostui Combat Applications Groupin (CAG) operaattoreista sekä Naval Special Warfare Development Groupin (DEVGRU) jäsenistä. Näiden lisäksi TF Swordista löytyi Ranger-ryhmiä sekä tiedusteluasiantuntijoita Grey Foxista, NSA:sta ja CIA:sta. CAG tunnetaan myös nimellä 1st Operation Detachment-Delta, eli ”Delta Force”.³⁶

³¹ Neville, Leigh: *Special Operations Forces in Afghanistan*, Osprey Publishing, Iso-Britannia, 2008, s. 6.

³² Spencer, s. 169.

³³ Neville, s. 7.

³⁴ Neville, s. 8.

³⁵ Neville, s. 8.

³⁶ Neville, ss. 8-9.

CJTF-M (Combined Joint Task Force) piti sisällään Australialaisia erikoisjoukkoja, Kanadalaista jalkaväkeä, brittiläisiä kommandoja sekä 15th Marine Expeditionary Unitin (MEU) jäseniä.³⁷

JIATF-CT (Joint Interagency Task Force – Counterterrorism) tunnettiin myös nimellä Task Force Bowie. TF Bowie oli pääasiassa tiedusteluun erikoistunut erillisosasto, ja se sisälsi joukkoja kaikista operaatio Enduring Freedomiin osallistuneista yksiköistä ja siviiliagentuureista. TF Bowieta oli johtamassa prikaatinkenraali Gary Harrel, joka oli yksi operaation kokeneimmista erikoisjoukko ja -operaatiotoimijoista. TF Bowieen oli sisällytetty myös Advanced Forces Operations (AFO), joka oli 45-miehen vahvuinen joukko Delta Forcen tiedusteluespialisteja, DEVGRU:n Navy SEALeja sekä Grey Foxin (TF Orange) jäseniä. AFO:n tehtävänä oli suorittaa tiedusteluvalmisteluja taisteluita varten, ja se suoritti useita valvonta- ja tiedustelutehtäviä yhteistyössä TF Swordin kanssa. AFO näytteli suurta roolia vuonna 2002 suoritettussa operaatio Anacondassa.³⁸

³⁷ Neville, s. 10.

³⁸ Neville, s. 10.

4 OPERAATIO ENDURING FREEDOMIN LÄHTÖKOHDAT

4.1 Opit ensimmäisestä Afganistanin sodasta

Neuvostoliiton joukot onnistuivat miehittämään Afganistanin ilman suurempia ongelmia, mutta maan pitäminen hallussa osoittautui huomattavasti vaikeammaksi. Miehittämisen jälkeen kävi selväksi, ettei Neuvostoliitolla ollut Afganistanissa riittävästi joukkoja pystyäkseen turvaamaan etäisempiä alueita. Neuvostoliitto miehitti Afganistanin noin 100 000 miehen vahvuisella armeijalla, mutta arvioiden mukaan määrä olisi pitänyt jopa kaksinkertaistaa, jotta sillä olisi voitu onnistua maan pitämisessä. Pelkästään suurten kaupunkien hallitseminen ei riittänyt, sillä suurin osa afganistanilaisista asui kaupunkien ulkopuolella maaseudulla. Tästä johtuen neuvostoarmeija ei koskaan kyennyt voittamaan afganistanilaisten ”sydämiä ja mieliä” (hearts and minds) puolelleen, mikä johti vääjäämättä huonoon lopputulokseen Neuvostoliiton kannalta.³⁹

Puna-armeija ei myöskään onnistunut katkaisemaan kapinallisten huoltoa, jota ne saivat kylistä ja kaupungeista, mutta ennen kaikkea maan rajoilta Pakistanin puolelta. Rajan tuntumassa oli myös turvapaikkoja, jonne kapinalliset pystyivät perääntymään ja ryhmittämään joukkonsa uusia taisteluja varten. Neuvostoliitto ei kyennyt vaikuttamaan näitä paikkoja vastaan. Pakistanin rajalla olleen tuki-infrastruktuurin murtaminen olisi ollut ensiarvoisen tärkeää, sillä se mahdollisti kapinallisten toiminnan jatkumisen.⁴⁰

Neuvostoliitto ei kyennyt käymään ratkaisutaistelua, jossa suurin osa kapinallisten joukoista olisi saatu tuhottua. Tämä johtui paljolti tiedustelun heikkoudesta ja vaikeuksista saada tiedustelutietoja analysoitua riittävän ajoissa. Neuvostoliitto olisi tarvinnut maanlaajuisen tiedusteluverkon, jonka kautta kapinallisten liikkeitä olisi kyetty seuraamaan.⁴¹ Ongelmaksi muodostui myös neuvostojoukkoja tukevien afganistanilaistaistelijoiden heikko koulutus ja varustus. Neuvostoliitto ei kyennyt kouluttamaan paikallisia turvallisuusjoukkoja siinä määrin, että niistä olisi ollut merkittävää hyötyä. Joukkojen moraalit olivat myös huonoja ja loikkaukset kapinallisten riveihin olivat hyvin yleisiä. Tämä seikka johti siihen, ettei paikallisille taistelijoille uskottu käyttöön mitään tehokkaampaa tai isompaa aseita, koska sen pelättiin väistämättä päätyvän kapinallisten käsiin.⁴²

³⁹ Spencer, Emily: *The Difficult War*, Dundurn, Toronto, Kanada, 2009, s. 158.

⁴⁰ Spencer, s. 159.

⁴¹ Spencer, s. 159.

Neuvostoliittolaisilta puuttui myös selkeä sotilas-poliittinen päämäärä, eikä heille ollut määritelty konkreettista tehtävää. Tämän takia myöskään Neuvostoliiton sotilaallinen johto ei kyennyt laatimaan tehokkaita ja päteviä suunnitelmia vihollisen kukistamiseksi. Sen sijaan päädyttiin tekemään vain suunnitelmia tiettyjä operaatioita varten, eikä ajateltu asioita pidemmälle. Jälkeenpäin johtotehtävissä olleet upseerit ovat perustelleet sodan lopputulosta siten, ettei sodan tavoitteeksi ollut asetettu saavuttaa sotilaallista voittoa Afganistanissa. Syy neuvostoliittolaisten heikkoon menestykseen sodassa lienee myös siinä, että maan asevoimat olivat valmistautuneet tämän kaltaiseen sotaan varsin kehnosti.⁴³

On siis ensiarvoisen tärkeää, että maan miehittävä joukko voittaa kansan puolelleen. Miehittävän joukon tulee kyetä kouluttamaan paikallisia joukkoja, jotta ne pystyisivät hallitsemaan omaa maataan ja puolustamaan sitä kapinallisjoukkoja vastaan. Tämä vaatii miehittävilta joukoilta erityisosaamista esimerkiksi paikallisten kielten suhteen. Jos paikalliset sotilaat ja turvallisuusjoukot on koulutettu ja varustettu hyvin, ei miehittävällä joukolla tarvitse olla maassa satojen tuhansien sotilaiden armeijaa. Erittäin tärkeäksi muodostuu myös tiedustelu, jota jälleen helpottaa väestön myötämielisyys miehittäjää kohtaan. Miehittäjän on kyettävä katkaisemaan kapinallisten huolto ja tuhoamaan niiden tukeutumisinfrastruktuuri. Neuvostoliiton ja Afganistanin välisessä sodassa olisi huollon katkaisemin vaatinut käytännössä koko Afganistanin ja Pakistanin välisen rajan sulkemisen ja valvomisen. Tämä olisi taas puolestaan vaatinut suuremman sotilaallisen voiman käyttöä Afganistanissa.

4.2 Afganistan toimintaympäristönä ja operaation lähtökohdat

2000-luvun alussa Afganistan oli valtiona huonossa kunnossa 1980-luvun sodan ja sitä seuranneiden tapahtumien jäljiltä. Hajanainen hallinto esti maata kehittymästä toimivaksi yhteiskunnaksi. Suurin osa maasta vuonna 2001 oli Talibanien hallinnon alaisena. Poikkeuksena tähän olivat pienet alueet Panjshirin laaksossa, joka sijaitsee Kabulista koilliseen, jotka olivat Pohjoisen liittouman hallussa. Suurin osa Talibaneiden hallintoa vastustavista joukoista koostui useasta etnisestä vähemmistöstä, kun taas Talibanit olivat pääasiallisesti pashtu-heimoon, jotka ovat kotoisin Afganistanin eteläisistä ja itäisistä osista, kuuluvia.⁴⁴ Afganistanin etno-lingvistinen monimuotoisuus on hyvin suuri (Kuva 1).

⁴² Spencer, s. 151.

⁴³ Kulomaa, Jukka: *Punaisen Afganistanin puolesta 1979-1989*, Edita Prima Oy, 2011, s. 274.

⁴⁴ US Army: *The United States Army in Afghanistan – Operation Enduring Freedom*, 2003, ss. 3-4, <<http://www.history.army.mil/brochures/Afghanistan/Operation%20Enduring%20Freedom.htm#p14b>>, 10.01.2014.

Sodan jälkeen vuosituhaten vaihteessa talebanit lujittivat otettaan maasta. Oikeutta jaettiin ääri-islamististen periaatteiden mukaan. Tämän johdosta esimerkiksi naisten asema maassa heikkeni huomattavasti. Nämä muutokset sekä liittoutuminen Osama bin Ladenin kanssa heikensivät taleban-johdon asemaa kansan silmissä, mikä ruokki Pohjoisen Liittouman suosiota.⁴⁵

Sotilasoperaation käynnistäminen Afganistanissa muodostuu haasteelliseksi, sillä se on sisämaavaltio, jonka maasto on hyvin haastavaa. Afganistanissa on suuria vuoristoja, laaksoja sekä pohjoisessa ja idässä lähes aavikon kaltaisia alueita. Maan tiestö ja rautatiestö oli hyökkäyshetkellä erittäin huonossa kunnossa, mikä aiheuttaisi ongelmia joukkojen liikuttamisen kannalta. Afganistanin haastava maasto aiheutti ongelmia jo neuvostoarmeijalle 1970- ja 1980-luvuilla, ja osaksi juuri tästä haastavasta maastosta johtuen Yhdysvallat päätyi käyttämään laajamittaisesti erikoisjoukkojaan. Tämän lisäksi aiemmassa kappaleessa mainittu kielellinen diversiteetti vaatisi erikoisjoukkojen käyttöä yhteistoiminnan mahdollistamiseksi.⁴⁶

⁴⁵ Kulomaa, s. 276.

⁴⁶ US Army, s. 7.

5 ERIKOISJOUKOT OPERAATIO ENDURING FREEDOMISSA

5.1 Operaation tavoitteet ja erityispiirteet

Vuoden 2001 syyskuun 11. päivän terrori-iskujen jälkeen alkaneen Operaatio Enduring Freedomin kaksi pääyavoitteena olivat Afganistanin Taliban-hallituksen kaataminen sekä Osama bin Ladenin sekä hänen avainhenkilöstönsä löytäminen ja vaihtoehtoisesti joko kiinniottaminen tai surmaaminen. Suunnitelmien mukaan SOF, Special Operation Forces, toimisi johtavassa asemassa eri agentuurien välisessä yhteisoperaatiossa. Erikoisjoukkojen vahvaan rooliin johti muun muassa Afganistanin maantieteellinen sijainti, joka rajasi pois nopean ja laajamittaisen konventionaalisten joukkojen käytön kyseisellä alueella. Käytännössä ei ollut muuta järkevää vaihtoehtoa, kuin valjastaa käyttöön erikoisjoukot.⁴⁷

Erikoisjoukkojen avulla suoritettu operaatio perustui osittain aikaisemman CIA:n valmisteleman suunnitelman pohjalle. Päivitetty suunnitelma hyväksyttiin suoritettavaksi 17.9.2001. Suunnitelman mukaan Yhdysvaltain erikoisjoukot olisivat suurin toimija Afganistanin alueella, ja sen päämääräinen tehtävä oli muuttaa alueen voimasuhteita. Talibanin ja Pohjoisen Liittouman välinen pattitilanne oli tarkoitus purkaa, jolloin Pohjoinen Liittouma pystyisi erikoisjoukkojen avustuksella kukistamaan Talibanin. Tämä toimintafilosofia, paikallisten sotilaallisten joukkojen käyttäminen päätoimijoina aseellisissa konflikteissa, pohjautui USA:n epätavanomaisen sodankäynnin doktriiniin.

Tavoitteena oli käännäyttää mahdollisimman paljon paikallisia afgaaneja Yhdysvaltain joukkojen puolelle. Sotilaallista voimaa oli tarkoituksena käyttää vain sellaisissa tilanteissa, joissa muut keinot eivät enää toimineet. Tämän kaltainen strategia vaati toimiakseen poliittisten suhteiden muodostamista Yhdysvaltain sekä paikallisten Pohjoisen Liittouman joukkojen välille, oli tärkeää sopia yhteisistä perustavoitteista. PL:n avulla oli tarkoituksena saada tiedustelutietoa Taliban-hallituksen joukkojen ja materiaalin sijainneista. Vaihdossa Yhdysvallat tarjosi aseita, muuta materiaalia sekä teknistä tietotaitoa.

Operaation luonteen takia se oli tarpeen toteuttaa eri agentuurien välisenä yhteistyönä. Perinteisesti SOF, Special Operation Forces, tarkoittaa joukkoja, jotka kuuluvat U.S. Special Operations Commandin alaisuuteen. Kuitenkin Operaatio Enduring Freedomin aikana CIA osallistui operaatioon ja oli siinä vahvasti mukana, voidaan CIA lukea tässä yhteydessä

⁴⁷ Spencer, ss. 164-166.

mukaan myös erikoisoperaatiojoukkoihin.⁴⁸ Puolisotilaallisissa tehtävissä tässä yhteydessä tarkoitetaan muita kuin taistelutehtäviä tai niihin välittömästi liittyviä tehtäviä. Tässä yhteydessä puolisotilaallisiin tehtäviin voidaan lukea myös valvonta- ja tiedustelu sekä neuvonanto ja neuvottelutehtävät.

5.2 CIA:n rooli operaatio Enduring Freedomissa

Lähes välittömästi syyskuun 11. päivän iskujen jälkeen CIA aloitti toimintansa Afganistanissa. Toisaalta CIA oli ollut läsnä Afganistanin alueella jo kauan ennen Operaatio Enduring Freedomin (OEF) alkua, mutta vasta syyskuun terrori-iskujen jälkeen, se aloitti mittavamman ja aktiivisemmän operoinnin alueella. CIA:n läsnäolo Afganistanissa oli aikaisemmin johtunut Afganistanin ja Neuvostoliiton välisestä sodasta 1970- ja 1980-luvulla. CIA:lla oli myös valmis suunnitelma Taliban-hallituksen kaatamiseksi Pohjoisen Liittouman avulla.

Ensimmäinen operaatioon liittynyt CIA-joukko, Jawbreaker, saapui Afganistaniin 26.9.2001. Jawbreakerin tehtävänä oli suorittaa tarvittavat valmistelut Yhdysvaltain muiden erikoisjoukkojen saapumista varten. Operaation alkuvaiheessa Jawbreakeria käytettiin yhteydenpitoon Pohjoisen Liittouman johtohahmojen ja USCENTCOMin välillä. Pohjoisen Liittouman epämääräisen organisaatorakenteen takia suunnitelmana oli asettaa muita CIA-ryhmiä etäisempien ja pienempien PL:n johtajien läheisyyteen, mutta OEF:n edettyä CIA:n tehtävät laajenivat huomattavasti.

OEF:n edettyä CIA:n ryhmät keräsivät suuren määrän tiedustelutietoa sekä liittolaisista että vihollisen joukoista ja sijainneista. Osa tiedustelutiedosta kerättiin yhteistyössä PL:n tiedusteluverkoston kanssa. Myöhemmin nämä tiedustelutiedot auttoivat ohjaamaan ilmaiskuja minimoiden omat ja liittolaisten tappiot. Kuuden ensimmäisen kuukauden aikana CIA keräsi yhteensä yli 2000 HUMINT (Human Intelligence), eli henkilötiedusteluraporttia. PL:n joukkojen tiedustelu mahdollisti materiaalipuuteluetteloitten tekemisen, minkä ansiosta voitiin jakaa Yhdysvaltain materiaalitukea mahdollisimman tehokkaasti paikkoihin, joissa oli puutteita.

CIA:n ryhmien kyvyt suorittaa sotilaallisia operaatioita oli sekä rajallinen että puutteellinen, joten niitä ei kyetty käyttämään suorissa taistelutehtävissä taistelevina osina, vaikka tahto

⁴⁸ Spencer, ss. 166-168

tähän olisi saattanut olla. Suurimmaksi puutteeksi muodostui CIA-operaattoreiden määrä, sillä CIA:n joukkoja Afganistanissa OEF:n aikana oli 500, joista vain 120 oli saanut puolisotilaallisen koulutuksen.⁴⁹

CIA:n ryhmät suorittivat Afganistanissa myös CSAR (Combat Search And Rescue)-tehtäviä, eli etsintä- ja pelastustehtäviä taistelualueilla. Ilmapommituskampanjoiden valmistelun yhteydessä Jawbreaker kykeni tarjoamaan myös iskunjälkeistä tiedustelua tiettyihin kohteisiin sekä suorittamaan iskuja edeltävää tiedustelua.⁵⁰

5.3 Erikoisoperaatiot

Erikoisjoukot näyttelivät operaatio Enduring Freedomissa keskeistä roolia. Yhteistyössä ilmavoimien sekä Pohjoisen Liittouman kanssa erikoisoperaatioilla kyettiin estämään al-Qaidaa käyttämästä Afganistania terroristien koulutuspaikkana sekä joukkojensa organisointipaikkana. Operaation alkuvaiheissa sodankäynti oli lähinnä epätavanomaista sodankäyntiä, joten konventionaalisten joukkojen käyttö ei ollut mahdollista. Olosuhteet pakottivat Yhdysvaltain joukkojen sotimaan osittain eri tavalla, kuin heidän doktriininsa antaa olettaa. Erikoisoperaatioilla ja -joukoilla mahdollistettiin Taliban-hallituksen vallasta syökseminen ja poliittisen vallan siirtäminen.⁵¹

Operaatio Enduring Freedomin aikana hyödynnettiin myös psykologista sodankäyntiä. Psykologisia operaatioiden suunnittelu aloitettiin lähes välittömästi syyskuun 11. päivän terrori-iskujen jälkeen. Suunnittelusta oli vastuussa 4th Psychological Operations Group (POG). Tavoitteena oli tarjota strategisen ja taktisen tason psykologista vaikuttamista heikentääkseen terroristien asemaa ja eristääkseen heidät tukiverkostostaan. Asiantuntijat arvelivat, että al-Qaidan tai Talibanin jäseniin ei välttämättä saataisi vaikutettua, mutta tavalliset sorretut siviilit saattaisivat olla parempi kohde operaatioille.⁵²

Enduring Freedomin alussa Tactical PSYOP Team (TPT) 943 osallistui US Rangerien kanssa ensimmäiseen maan pinnalla tapahtuneeseen operaatioon, jossa heidän tehtävänä oli vallata Afganistanissa sijaitseva lentokenttä. Rangerit sekä TPT siirrettiin tavoitteen läheisyyteen lentokoneella, josta he poistuivat laskuvarjoilla. Osaston siirtyessä kohti tavoitettaan, heitä

⁴⁹ Spencer, ss. 169-170.

⁵⁰ Neville, s. 6.

⁵¹ Spencer, s. 163.

⁵² Briscoe, Charles H., Kiper, Richard L., Schroder, James A., Sepp, Kalev I.: *U.S. Army Special Operations in Afghanistan*, Paladin Press, Colorado, Yhdysvallat, 2006, s. 62.

kohti avattiin tuli. Etenemisen suojaksi tilattiin ilmaisku läheisiin rakennuksiin, joissa viholliset olivat. Ilmaiskun suojissa TPT kykeni pystyttämään kaiuttimet, joista soitettiin afgaanitaistelijoille viesti. Viestissä kerrottiin USA:n sotilaiden olevan paikalla ja viestissä käskettiin vihollistaistelijoita poistumaan lentokentältä sekä sen välittömässä läheisyydessä olevista rakennuksista. Rangerien lausuntojen mukaan psykologisen elementin hyöty operaatioissa oli korvaamaton ja vaikutti taistelun lopputulokseen merkittävästi.⁵³

Mazar-e-Sharif, Konduz ja Kandahar

Erillisosasto Daggerin alaisuuteen kuuluvat Operational Detachment Alpha (ODA) useat yksiköt olivat vastuussa useiden afganistanilaisten kaupunkien valtaamisesta. Erikoisjoukot toimivat yhteistyössä Pohjoisen Liittouman taistelijoiden sekä ilmavoimien kanssa.

Mazar-e-Shariffin (Liite 3: suurimmat erikoisoperaatiot Afganistanissa, Kuva 2) valtaamisesta oli vastuussa ODA 595, joka onnistui valtaamaan kaupungin paikallisen sotapäällikön joukkojen avustuksella. Talibanien joukot olivat puolustusasemissa Balkhin laaksossa, kriittisessä paikassa Mazar-e-Shariffin kaupungin edustalla. Erikoisjoukot ohjasivat ilma-asetta, jonka ansioista Pohjoisen Liittouman joukot onnistuivat valtaamaan kaupungin. Kaupungin valtaamisen jälkeen TF Daggerille alistetut psykologisen sodankäynnin joukot aloittivat välittömästi operoinnin juuri vallatussa kaupungissa.

ODA 555 onnistui valtaamaan Kabulin (Liite 3: suurimmat erikoisoperaatiot Afganistanissa, Kuva 2) vain kolme päivää Mazar-e-Shariffin valtaamisen jälkeen. Nopean edistymisen syystä TF Daggerin johdon huomio kiinnittyi talibanien linnoitukseen Konduzissa. Konduz vallattiin massiivisten ilmaiskujen heikennettyä talibanien moraalina.⁵⁴ Psykologisen sodankäynnin kampanjan havaittiin tiedustelun perusteella olleen myös merkittävä tekijä Konduzin murtamisessa.⁵⁵

ODA 574 yhteistyössä Hamid Karzain johtamien joukkojen kanssa, keräten myös muuta paikallista väestöä mukaan joukkoonsa, taisteli kaksi päivää Kandaharin (Liite 3: suurimmat erikoisoperaatiot Afganistanissa, Kuva 2) edustalla Sayd-Aum-Kalayn sillalla. Saatuaan sillan

⁵³ Briscoe, Charles H., Kiper, Richard L., Schroder, James A., Sepp, Kalev I., ss. 114-115.

⁵⁴ Neville, ss. 16-17.

⁵⁵ Briscoe, Charles H., Kiper, Richard L., Schroder, James A., Sepp, Kalev I., s. 186.

haltuunsa joukot kykenivät etenemään Kandaharin kaupunkiin. Myös ODA 582 osallistui Kandaharin taisteluun auttaen lentokentän valtaamisessa.⁵⁶

Tora Bora

Kandaharin operaatioiden aikana seuraavaksi loogiseksi tavoitteeksi muodostui Tora Boran (Liite 3: suurimmat erikoisoperaatiot Afganistanissa, Kuva 2) kylän läheisyydessä sijaitsevat Valkoiset Vuoret (White Mountains). Tällä alueella oli havaittu jo pitkän aikaa merkittävä määrä Talibanin sekä al-Qaidan joukkoja. Alue oli erinomainen puolustettava kohde sekä se oli lähellä Pakistanin rajaa, mikä teki siitä myös sijaintinsa puolesta merkittävän. Tiedustelutietojen perusteella oli myös syytä olettaa, että Osama bin Laden oli myös Tora Boran vuoristossa.⁵⁷

Kabulin valloittamisen jälkeen al-Qaidan joukot olivat vetäytyneet Tora Boran vuoristoon. Syy tähän valintaan oli se, että Taliban oli hallinnut kyseistä aluetta jo vuosia, joten alue oli jo ennestään tuttu. Alueelle oli kaivettu satoja luolia ja suojapaikkoja, joissa he olivat muun muassa kouluttaneet taistelijoitaan.⁵⁸

Suuri osa Yhdysvaltain erikoisjoukoista oli muissa tehtävissä ympäri Afganistania, joten operaation osallistui vain ODA 572 sekä pieni ryhmä SAD-operaattoreita, joita oli johtamassa TF Daggerin komentaja, osoitettiin ohjeistamaan ja tukemaan paikallisia sotajoukkoja hyökkäysoperaation suunnittelemiseen. Jawbreakerin komentaja pyysi 3/75th Ranger-osastoa osallistumaan operaatioon, mutta JSOC:n komentaja kieltäytyi, sillä kyseisten joukkojen siirtäminen alueelle ei olisi ollut mahdollista järkevässä ajassa.⁵⁹ Erikoisjoukkojen päätehtävänä oli taistelussa tulituen (CAS – Close Air Support) maalinosoitus. Ilmasta maahan kyky näytteli suurta roolia hyökkäyksen ensimmäisissä vaiheissa ja antoi paikallisille joukoille mahdollisuuden edetä lähemmäs Tora Boran mittavaa luolastokompleksia, jonne vihollisjoukot olivat vetäytyneet.⁶⁰ Ilmaiskujen jälkeen saavutetut asemat menetettiin kuitenkin nopeasti ilmatuen poistuttua. ODA 572 vetäytyi kertaalleen paikallisten joukkojen kieltäytyttyä jatkamasta hyökkäystä. Erikoisjoukot jaettiin pienempiin osastoihin ja osoitettiin

⁵⁶ Neville, ss. 17-18.

⁵⁷ Briscoe, Charles H., Kiper, Richard L., Schroder, James A., Sepp, Kalev I., s. 213.

⁵⁸ US Army, s. 26.

⁵⁹ Neville, s. 19.

⁶⁰ Briscoe, Charles H., Kiper, Richard L., Schroder, James A., Sepp, Kalev I., ss. 213-215.

paikallisten joukkojen alempien johtajien tueksi, suorittamaan taistelun johtamista taktiselta tasalta, minkä johdosta taisteluissa saavutettiin merkittävää menestystä.⁶¹

ODA 561 saapui myöhemmin tukemaan ODA 572:sta luolastojen etsinnöissä. Erikoisjoukot etsivät luolastoista dokumentteja, merkkejä bin Ladenin olinpaikasta sekä DNA-näytteitä kuolleilta vihollistaistelijoilta. Paikalliset joukot olivat myös ehtineet tutkimaan luolia ennen erikoisjoukkoja, joten mitään merkittävää ei luolista löytynyt.⁶²

Operaatio Anaconda

Erikoisjoukkojen tiedustelutietojen perusteella Yhdysvallat alkoi suunnitella prikaatinkokoluokan hyökkäyksellistä operaatiota Taliban- ja al-Qaida-joukkoja vastaan, jotka olivat ryhmittäytyneet Shah-i-Kotin laakson (Liite 3: suurimmat erikoisoperaatiot Afganistanissa, Kuva 2, Liite 4: Kuva 3) jyrkänteille. Operaatio sai nimekseen Anaconda, ja sen tarkoituksena oli ajaa vihollistaistelijat ulos piilopaikoistaan avoimelle ja kohti koalition joukkojen väijytysasemaa. Erikoisjoukkojen tehtävänä oli Anacondassa tukea afgaanijoukkojen taistelua hyökkäyksen yhteydessä. Operaation oli tarkoitus kestää 48 tuntia, mutta vihollisen puolustuksen tehokkuudesta johtuen se venyi lopulta kaksi viikkoa kestäneeseen pommitusoperaatioksi.⁶³

Tiedustelutietojen perusteella vihollisjoukkojen sijainnista Shah-e-Kotissa saatiin viitteitä helmikuussa 2002, jolloin TF Bowien tiedusteluasiantuntija päätteli noin 200 al-Qaida-taistelijan vetäytyneen kyseiseen laaksoon, joka sijaitti lähellä pakistanilaisten heimojen aluetta, jonne Tora Boran taistelusta selvinneet ja paenneet taistelijat olivat vetäytyneet. TF Daggerin tiedusteluraportit viittasivat samaan, antaen myös vihjeitä johtohahmojen olevan läsnä Shah-e-Kotissa.

Kolme erikoisjoukkoryhmää, koostuen DEVGRU:n sekä Delta Forcen jäsenistä, soluttautuivat kolmeen pisteeseen, joista he pystyivät tarjoamaan tosiaikaista tiedustelutietoa vastustajan tilanteesta ja liikkeistä. Ryhmät paikansivat vihollisen asemia ja sekä tekivät havaintoja raskaista aseista.

⁶¹ Neville, s. 19.

⁶² Briscoe, Charles H., Kiper, Richard L., Schroder, James A., Sepp, Kalev I., s. 215.

⁶³ Briscoe, Charles H., Kiper, Richard L., Schroder, James A., Sepp, Kalev I., s. 210.

Varsinainen hyökkäys alkoi ilma-iskuilla, jotka jäivät kuitenkin kommunikaatio-ongelmista johtuen hyvin vähäisiksi. Ilmaiskujen jälkeen TF Hammerin (afgaanitaistelijoiden joukko, johdossaan erikoisjoukko-osastot ODA 394, 372 ja 594) siirryttyä syvemmälle laaksoon, se joutui vihollisen kranaatinheitinkeskitykseen, joka johti joukkojen hajoamiseen sekä TF Hammerin afgaanitaistelijoiden taistelutahdon huomattavaan heikkenemiseen. Hyökkäyksen edetessä kävi myös ilmi, että todellisuudessa laaksossa oli miltei 1000 al-Qaida-taistelijaa aikaisemmasta 200 arvioista poiketen. TF Hammerin erikoisjoukot sekä koalition konventionaaliset joukot taistelivat vuorokauden läpi, tiedusteluryhmien ohjatessa tulitukea. Tässä vaiheessa Anacondan johtovastuu siirrettiin DEVGRU:lle, joka vaati, että kaksi DEVGRU:n tiedusteluryhmää (Mako 30 ja Mako 21) liittyisivät mukaan taisteluihin.

Taistelun edistyksen katketessa, päätettiin Shah-e-Kotin yhdelle korkeista huipuista, Takur Ghariin, siirtää kaksi SEAL-ryhmää, joiden tarkoitus oli siirtyä huipulta alas laaksoon ja liittymään taisteluun. Alustavan ilmatiedustelun perusteella Takur Ghar oli tyhjillään vihollisen joukoista. Kuitenkin SEAL-ryhmiä kuljettanutta helikopteria ammuttiin RPG:llä sen laskeuduttua, pakottaen sen poistumaan ja tekemään hätälaskun usean kilometrin päähän.

Johtuen Mako 21:n ongelmista taistelussa, sen avuksi kutsuttiin QRF (Quick Reaction Force, Ranger-ryhmä), joka siirrettiin helikopterilla vuoristoon. QRF:n tehtävänä oli edistää taistelua osoittamalla maaleja taistelun ilmakomponentille.

Taistelun hitaasta etenemisestä johtuen konventionaaliset joukot korvattiin väsymyksen takia toisella osastolla. Taisteluun saatiin mukaan myös merkittävä määrä ilma-asetta. Uusien ilmaelementtien sekä taistelevien joukkojen vaihdon avulla saatiin taistelun suunta käännettyä ja ajettua al-Qaida-joukot ulos laakson luolastoista.⁶⁴

Operaatio Anaconda osoittautui sodan kulun kannalta ratkaisevaksi taisteluksi. Kyseessä oli ensimmäinen suurempi taistelu, jossa vastustajan joukot saatiin pakotettua taisteluun, jossa heidän häviönsä olisi lähes varmaa. Taistelun lähtökohta näytti al-Qaidan kannalta hyvältä; heillä oli erinomaiset puolustusasemat ja suuret ammus- ja ruokavarannot. Koalition ensimmäisen hyökkäysaallon epäonnistuminen johtui lähinnä tulituen puutteesta ja siitä, että alueella oli paljon enemmän vihollisia, kuin tiedustelutieto oli antanut olettaa. Al-Qaidalle taistelu oli suuri häviö, sillä se menetti satoja taistelijoita sekä suuren määrän materiaalia. Eloonjääneet taistelijat pakenivat vuorille Pakistanin rajalle. Erikoisjoukoille operaatio

⁶⁴ Neville, ss. 21-24.

Anaconda oli ensimmäinen taistelu, jossa he kohtasivat näin suuren määrän vihollisia yhdessä paikassa.⁶⁵

⁶⁵ US Army, s. 44.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Yhdysvaltain erikoisjoukkojen sekä CIA:n kyky toimia yhteistyössä paikallisten taistelijoiden kanssa osoittautui elintärkeäksi. Tässä asiassa oli varmasti otettu oppia Neuvostoliiton ja Afganistanin välisestä sodasta 1980-luvulla. Koulutuksen ja sotilaallisen varustamisen avulla erikoisjoukkojen kouluttajina toimineet jäsenet pystyivät luomaan paikallisista taistelijoista joukon, jota he pystyivät hyödyntämään tehokkaasti taisteluissa al-Qaidaa vastaan. Yhteistoiminta paikallisten joukkojen, erikoisjoukkojen sekä koalition konventionaalisten joukkojen välillä oli tehokasta ja toimivaa.

Erikoisoperaatioita ja -joukkoja käsittelevät ohjesäännöt määrittivät erikoisjoukoille tiettyjä tehtävä- ja operaatiotyyppisiä, joihin niiden käyttö oli suunniteltu. Tarkastellessa niitä operaatioita, joissa erikoisjoukkoja oli mukana, voidaan havaita, että erikoisjoukkoja käytettiin pääasiassa Foreign Internal Defense-, Direct Action-, Special Reconnaissance-, Unconventional Warfare- ja Psychological Operations-tyyppisiin operaatioihin näiden ohjesääntöjen määrittämien peruseriaatteiden mukaisesti. Ohjesäännöt jakoivat operaatiotyyppit myös hyökkäyksellisiin, puolustuksellisiin, vakauttaviin ja siivilyhteistoimintaan. Tarkastelluissa operaatioissa erikoisjoukkojen toiminta voidaan jakaa pääasiassa hyökkäyksellisiin ja vakauttaviin operaatioihin. Hyökkäyksellisiä operaatioita olivat esimerkiksi Tora Bora ja Anaconda, joissa erikoisjoukot yhteistyössä paikallisten taistelijoiden ja koalition konventionaalisten joukkojen iskivät al-Qaiden valmisteltuihin puolustusasemiin. Vakauttavina operaatioina voidaan kenties pitää niitä toimia, joilla erikoisjoukkojen sotilaat kokosivat, kouluttivat ja tukivat paikallisen Pohjoisen Liittouman sotajoukkoja. Tarkoituksenaan oli edesauttaa paikallisten joukkojen ammattitaidon kehitystä, jotta he voisivat myöhemmin vastata itse omista turvallisuusasioistaan. Puolustuksellisia operaatioita ei sinänsä suoritettu, mikä on ymmärrettävää operaatio Enduring Freedomin luonteen takia.

Ohjesäännöt määrittävät myös, että erikoisjoukkoja ei saa käyttää tavanomaisten joukkojen korvikkeena tai niiden tilalla, sillä ne eivät välttämättä ole sopivia suorittamaan tavanomaisten joukkojen tehtäviä yksinään. Operaatio Enduring Freedomin aikana erikoisjoukkoja käytettiin yhteistyössä tavanomaisten joukkojen kanssa tai yksin erikoisoperaatioissa, mikä tarkoittaa sitä, että niitä käytettiin ohjesääntöjen määrittämien periaatteiden mukaisesti.

Erikoisjoukkojen käyttö operaatioissa näin laajamittaisesti kuin se tehtiin, oli selvästi perusteltua. Tämän lisäksi CIA:n käyttö alueella ennen muiden joukkojen saapumista osoittautui tehokkaaksi, ottaen yhteyksiä paikallisiin Pohjoisen Liittouman johtohenkilöihin. Tämä oli tietysti tärkeää, sillä koko operaatio Enduring Freedom tukeutui vahvasti paikallisten taistelijoiden tukeen. Näiden paikallisten joukkojen tuki kuitenkin edellytti niiden kouluttamista ja johtamista taisteluissa. Neuvostoliiton epäonnistuminen aiemmassa sodassa hyödyntämään paikallisia joukkoja tehokkaasti, oli varmasti yksi osasy siihen, miksi Yhdysvallat sisällytti paikallisten joukkojen käytön omaan operaatiosuunnitelmaansa. Tätä tieteenkin edesauttoi se, että Yhdysvallat oli tukenut samoja taistelijoita aikaisemmin niiden taistellessa Puna-Armeijaa vastaan, joten perusta yhteistyölle ja -toiminnalle oli jo luotu.

Erikoisjoukkojen tehokkaan käytön ansioista operaatio Enduring Freedomissa kyettiin siihen, mihin Neuvostoliitto ei pystynyt Afganistanin aiemmassa sodassa. Yhdysvaltalaiset joukot onnistuivat pakottamaan al-Qaidan suureen ratkaisevaan taisteluun, jossa suurin osa vastustajan taisteluvoimasta kyettiin tuhoamaan tai hajauttamaan.

Jatkotutkimustarve

Kandidaatintutkielman suppeuden takia tutkimukseen ei kyetty ottamaan huomioon kaikkia erikoisjoukkojen käyttöön liittyä asiakokonaisuuksia, eikä kaikkia sodan operaatioita kyetty tarkastelemaan. Tutkimuksessa on myös käytetty ainoastaan julkisia lähteitä. Tutkimuksessa kyettiin kuitenkin tarkastelemaan merkittävimpiä operaatioita ja niiden tarkastelun pohjalta pystyttiin vastaamaan tutkimuskysymyksiin.

Aihetta tulisi kuitenkin tutkia vielä lisää, sillä aiheesta ei ole tehty tämän tutkielman kirjoitushetkellä kovin montaa tutkimusta. Jatkotutkimukseen tulisi ottaa operaatioista suurempi otanta. Olisi hyvä tutkia esimerkiksi erikoisjoukkojen käyttöä Neuvostoliiton ja Afganistanin sodassa ja verrata sitä Yhdysvaltain ja Afganistanin väliseen sotaan. Yhdysvaltain erikoisjoukkojen tarkempaa tutkimusta varten tulisi myös tarkastella operaatioraportteja, jotka eivät ole julkisesti saatavilla.

LÄHTEET

Kirjallisuus ja ohjesäännöt

Bohrer, David: *America's Special Forces*, MBI Publishing Company, USA, 2002.

Briscoe, Charles H., Kiper, Richard L., Schroder, James A., Sepp, Kalev I.: *U.S. Army Special Operations in Afghanistan*, Paladin Press, Colorado, Yhdysvallat, 2006.

Department of Army, Headquarters: *FM-03 Army Special Operations Forces*, Yhdysvallat, 2006.

Halberstadt, Hans: *The U.S. Army Today*, Grange Books, USA, 2003.

Kulomaa, Jukka: *Punaisen Afganistanin puolesta 1979-1989*, Edita Prima Oy, 2011, s. 274.

Neville, Leigh: *Special Operations Forces in Afghanistan*, Osprey Publishing, Iso-Britannia, 2008.

Pääesikunta/suunnitteluosasto: *Kenttäohjesääntö, Yleinen osa, Puolustusjärjestelmän toiminnan perusteet*, Edita Prima Oy, Helsinki, 2008.

Rothstein, Hy S: *Afghanistan and The Troubled Future of Unconventional Warfare*, Naval Institute Press, Annapolis, 2006.

Ryan, Mike: *Erikoisjoukot*, Gummerus Kirjapaino OY, Jyväskylä, Suomi, 2007.

Spencer, Emily: *The Difficult War*, Dundurn, Toronto, Kanada, 2009.

United States Special Operations Command: *Doctrine for Joint Special Operations*, Yhdysvallat, 2011.

Internetlähteet

BBC News: *Afghanistan Profile – Timeline*, 2013, A Chronology of Key Events, <<http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-12024253>>, 12.12.2013.

Go Army: *75th Ranger Regiment*, 2014, Mission, <<http://www.goarmy.com/ranger/mission.html>>, 5.3.2014.

US Army: *The United States Army in Afghanistan – Operation Enduring Freedom*, 2003, <<http://www.history.army.mil/brochures/Afghanistan/Operation%20Enduring%20Freedom.htm#p14b>>, 10.01.2014.

United States Special Operations Command Fact Book 2014, s. 19, <http://www.socom.mil/News/Documents/USSOCOM_Fact_Book_2014.pdf>, 23.03.2014.

Wikipedia: Kvalitatiivinen tutkimus, <http://fi.wikipedia.org/wiki/Kvalitatiivinen_tutkimus>, 1.3.2014.

LIITTEET

Liite 1: Luettelo tutkielmassa esiintyvistä lyhenteistä suomennoksineen

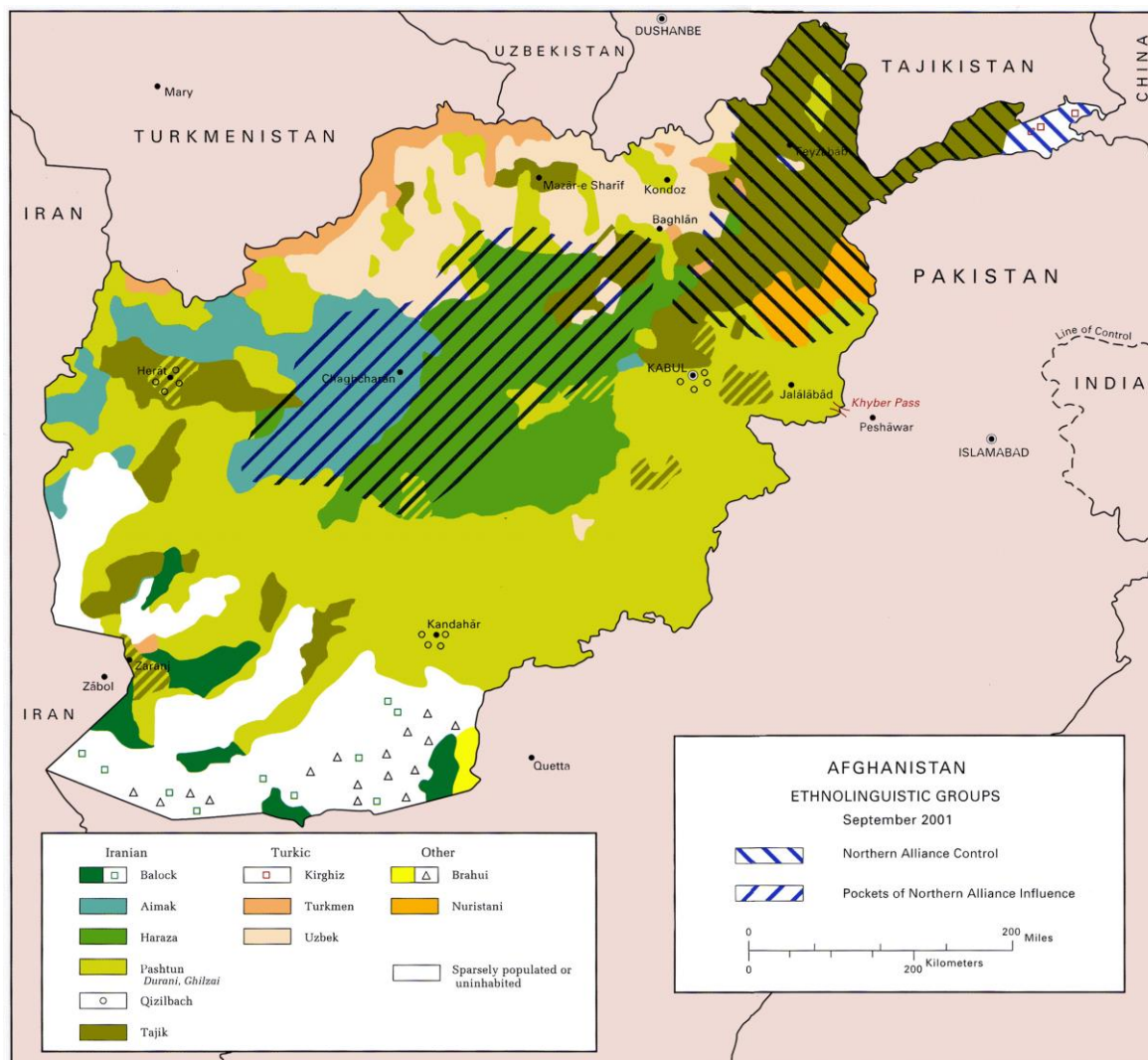
Liite 2: Afganistanin etno-lingvistisen jakautumisen kartta

Liite 3: Suurimmat erikoisoperaatiot Afganistanissa

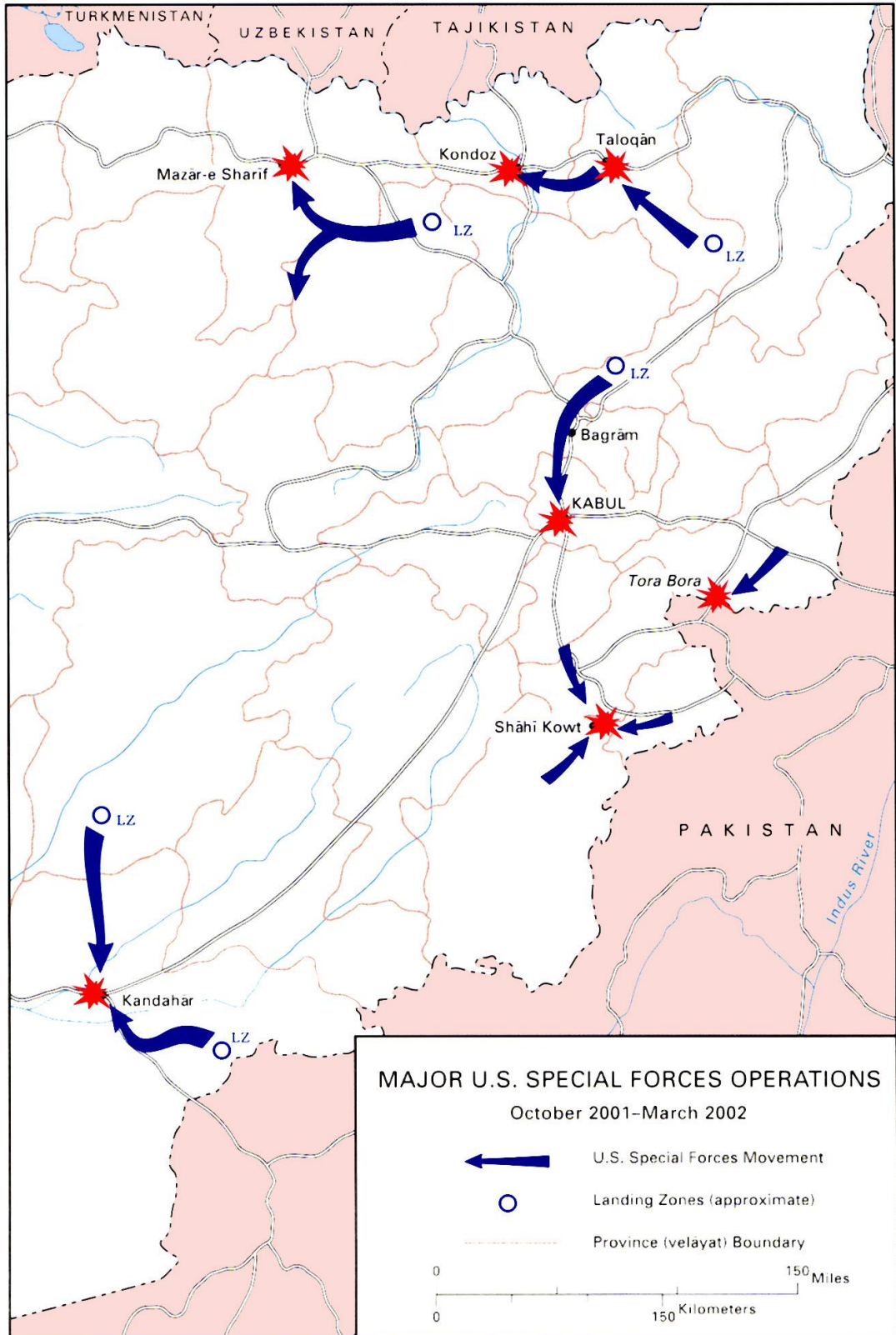
Liite 4: Havainnekuva operaatio Anacondasta

Liite 5: USASOC organisaatiokaavio

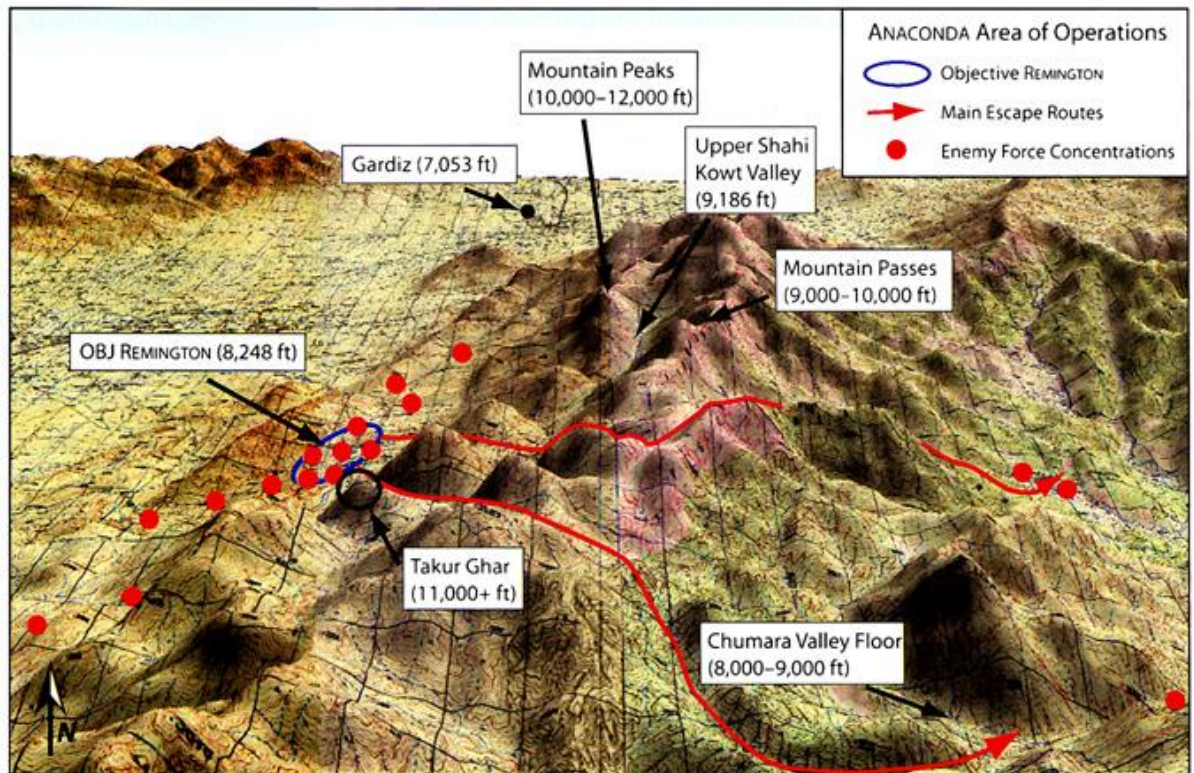
Lyhenne	Englanniksi	Suomeksi
AFO	Advanced Force Operations	Edistyneiden joukkojen operaatio
ARSOF	Army Special Operations Forces	Yhdysvaltain maavoimien erikoisoperaatiojoukot
CAG	Combat Applications Group	Delta Forcen aiempi listausnimi
CAO	Civil Affairs Operation	Siviiliyhteistyöoperaatio
CAS	Close Air Support	Lähi-ilmatulituki
CFC	Coalition Forces Commander	Koalition joukkojen komentaja
CIA	Central Intelligence Agency	Yhdysvaltain tiedustelupalvelu
CJTF	Combined Joint Task Force	Yhdistetty joint-osasto
CPWMD	Counterproliferation of Weapons of Mass Destruction	Joukkotuhoaseiden proliferaation ehkäiseminen
CSAR	Combat Search and Rescue	Etsiminen ja pelastaminen taistelusta
CT	Counterterrorism	Terrorisminvastainen
CTC	Counter Terrorism Center	Terrorismintorjuntakeskus
DA	Direct Action	Taistelutehtävä
DEVGRU	Naval Special Warfare Development Group	Laivaston erikoisoperaatiojaosto
FID	Foreign Internal Defense	Ulkomailla tapahtuva sisäinen puolustus
HUMINT	Human Interelligence	Henkilötiedustelu
JIATF	Joint Interagency Task Force	Joint-yhteistoimintaosasto
JSOC	Joint Special Operations Command	Joint-erikoisoperaatioiden esikunta
JSOTF	Joint Special Operations Task Force	Joint-erikoisoperaatio-osasto
MISO	Military information support operation	Sotilasinformaatiotukioperaatio
NA	Northern Alliance	Pohjoinen Liittouma (PL)
ODA	Operational Detachment Alpha	Operatiivinen osasto Alpha
OEF	Operation Enduring Freedom	Operaatio Enduring Freedom
OGA	Other Government Agency	Muu hallituksen agenttuuri
POG	Psychological Operations Group	Psykologisten operaatioiden ryhmä
PSYOP	Psychological Operations	Psykologiset operaatiot
QRF	Quick Reaction Force	Nopean toiminnan joukot
SAD	Special Activities Division	CIA:n erikoisaktiviteettijaosto
SF	Special Forces	Erikoisjoukot
SO	Special Operation	Erikoisoperaatio
SOA	Special Operations Aviation	Erikoisoperaatioilmatoimintaosasto
SOF	Special Operations Forces	Erikoisoperaatiojoukot
SR	Special Reconnaissance	Erikoistiedustelu
TF	Task Force	Erillisosasto
TPT	Tactical PSYOP Team	Taktinen PSYOP-ryhmä
USCENTCOM	United States Central Command	Yhdysvaltain asevoimien päämaja
USSOCOM	U.S. Special Forces Command	Yhdysvaltain erikoisjoukkojen päämaja
UW	Unconventional Warfare	Epätavanomainen sodankäynti



Kuva 1: Afganistanin etno-lingvistisen jakautumisen kartta,
lähde: <http://www.history.army.mil/brochures/Afghanistan/Images/6-7big.jpg>



Kuva 2: suurimmat erikoisoperaatiot Afganistanissa,
lähde: <http://www.history.army.mil/brochures/Afghanistan/Images/9big.jpg>



Kuva 3: havainnekuva operaatio Anacondasta

lähde: <http://www.history.army.mil/brochures/Afghanistan/Images/30-31sm.jpg>



Kuva 4: USASOC organisaatiokaavio,
 lähde: United States Special Operations Command Fact Book, s. 19,
 <http://www.socom.mil/News/Documents/USSOCOM_Fact_Book_2014.pdf>,
 23.03.2014.